

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/160153,W-Warszawie-oddano-hold-zolnierzom-1-Polskiej-Dywizji-Pancernej-24-lutego-2022.html>
10.04.2026, 05:44

[Nastę
ny](#)

[Powrót](#)

W Warszawie oddano hołd żołnierzom 1. Polskiej Dywizji Pancерnej - 24 lutego 2022

25 lutego 1942 r. gen. Władysław Sikorski wydał rozkaz utworzenia 1. Dywizji Pancерnej. W przeddzień 80. rocznicy tego wydarzenia w Warszawie odbyły się uroczystości upamiętniające żołnierzy tej formacji. W obchodach wziął udział dr hab. Karol Polejowski, zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej.

24.02.2022

Obchody rozpoczęła Msza św. w Katedrze Polowej Wojska Polskiego w intencji dowódcy i żołnierzy 1. Polskiej Dywizji Pancерnej.

Dalsze uroczystości odbyły się przed pomnikiem 1. Polskiej Dywizji Pancерnej przy Placu Inwalidów, gdzie został odegrany hymn RP, a następnie odtworzono archiwalne nagranie gen. bryg. Stanisława Maczka. Po jego zakończeniu szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych Jan Józef Kasprzyk przekazał rodzinie kaprała Leonarda Kozikowskiego - podoficera 10. Pułku Strzelców Konnych, poległego bohaterską śmiercią w okolicy Soignolles (Francja) podczas Operacji Overlord - Krzyż Walecznych, który został mu nadany przez Naczelnego Wodza pośmiertnie w 1944 roku.

Osobom szczególnie zasłużonym w kultywowaniu polskich tradycji orężnych oraz wiedzy o czynie bojowym 1. Polskiej Dywizji Pancерnej szef UdSKiOR wręczył medale „Pro Bono Poloniae” i „Pro Patria”.

Uroczystości zorganizował Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych oraz Stołeczne Środowisko 1. Polskiej Dywizji Pancерnej.

* * *

1 Dywizja Pancerna została sformowana w Szkocji zimą 1942 r. jako część Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. W sierpniu 1944 roku w składzie 1. Armii Kanadyjskiej, dywizja została przerzucona na front zachodni, do Francji. Tam też, w bitwie pod Falaise odegrała kluczową rolę w zamknięciu okrążenia wokół niemieckich 7. Armii i 5. Armii Pancерnej. Szlak bojowy dywizji wiódł następnie przez północną Francję, Belgię, Holandię, gdzie polscy „Pancerniacy” wyzwolili od niemieckiego okupanta szereg miast, w tym Brekę. Mieszkańcy wyzwolanych miejscowości witali polskich żołnierzy z entuzjazmem: „gromadnie, bez wyjątku wylegli przed domy, cisnęli się do czołgów, rzucając kwiatami, płacząc, szalejąc z radości”. Jak wspominał dowódca 1 DP, serdeczność i gościnność Belgów sprawiły, że Polacy poczuli się „jakby we własnym kraju”. W drugiej poł. kwietnia 1945 r. 1. Dywizja Pancerna przekroczyła granicę niemiecką i wzięła udział w ostatniej ofensywie na Niemcy. 5 maja 1945 r. żołnierze gen. Maczka zdobyli port wojenny w Wilhelmshaven w północno-zachodnich Niemczech.

Szlak I Dywizji Pancерnej gen. Stanisława Maczka, losy polskich cywilów i żołnierzy gen. Andersa upamiętni [projekt edukacyjno-memoratywny „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności”](#), który organizuje Instytut Pamięci Narodowej z okazji 80. rocznicy rozpoczęcia wędrówki armii gen. Andersa ewakuowanej z ZSRS. W ramach projektu, który będzie realizowany w latach 2022-2025, powstanie seria nowych publikacji, materiałów edukacyjnych, zaplanowano także szereg

koncertów, konkursów, spotkań i konferencji. Elementem projektu jest także wystawa, którą zaprezentujemy na całym świecie. W ten sposób przypomnimy bohaterские czyny lotników w Bitwie o Anglię, zapomnianych żołnierzy spod Tobruku, Narwiku czy Monte Cassino.

[W 2018 roku w Centrum Edukacyjnym IPN Przystanek Historia w Warszawie otwarto wystawę „Pancerne skrzydła”](#) zorganizowaną z inicjatywy Dirka Verbeke, honorowego sekretarza miasta Tielt. Ekspozycja to wspólne przedsięwzięcie Przedstawicielstwa Rządu Flandrii w Polsce, Instytutu Pamięci Narodowej, Muzeum II Wojny Światowej przy współpracy Stowarzyszenia Pierwszej Polskiej Dywizji Pancernej, Muzeum Wojska Polskiego oraz Narodowego Instytutu Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą; eksponatów użyczyli też prywatni kolekcjonerzy.

* * *

Juliusz S. Tym: *Polska 1. Dywizja Pancerna 1942-1947* Pancerniacy generała Stanisława Maczka zapisali wspaniałą kartę w historii polskiego oręża.

Polska 1. Dywizja Pancerna została sformowana w składzie Polskich Sił Zbrojnych w Wielkiej Brytanii w 1942 r. Decyzja o utworzeniu jednostki wynikała z planów rozwoju sił zbrojnych. Pierwsza próba stworzenia takiej dywizji została podjęta jeszcze we Francji w 1940 r., jednak strona francuska nie wyraziła na to zgody. Po klęsce Francji i ewakuacji polskich oddziałów na Wyspy Brytyjskie przystąpiono do formowania jednostek korzystając z brytyjskich etatów wojennych. Gospodarze od samego początku przywiązywali dużą wagę do tego, aby jednostki polskie funkcjonowały według brytyjskich standardów strukturalno-organizacyjnych, co upraszczało kwestie logistyczne, a w przypadku spodziewanych działań wojennych ułatwiało planowanie użycia tych jednostek, ponieważ miały dysponować takim samym potencjałem jak jednostki sił zbrojnych Brytyjskiej Wspólnoty Narodów (*Commonwealth*).

Początki – sformowanie i wyszkolenie

Kwestia sformowania polskiej dywizji pancerniej stała się przedmiotem prac studyjnych Sztabu Naczelnego Wodza w pierwszych miesiącach 1941 r. Największym problemem stojącym na przeszkodzie realizacji tego zamysłu był brak wystarczającej liczby podoficerów i szeregowców. Krytykowany z przyczyn politycznych układ Sikorski-Majski umożliwił uzupełnienie stanów osobowych jednostek polskich w Wielkiej Brytanii. Dzięki temu latem 1941 r. prace koncepcyjne dotyczące sformowania dywizji pancerniej i negocjacje w tej kwestii prowadzone z brytyjskimi władzami wojskowymi zostały zdynamizowane. W rezultacie 25 lutego 1942 r. Naczelnny Wódz, gen. Władysław Sikorski, wydał rozkaz o utworzeniu 1. Dywizji Pancernej (1. DPanc). W myśl tego rozkazu w skład dywizji miały wejść dotychczasowe jednostki i oddziały I Korpusu. Miały one sformować:

- 10. Brygada Kawalerii Pancernej – brygadę pancerną,
- 16. Brygada Czołgów – brygadę pancerną,
- 1. dywizjon rozpoznawczy I Korpusu – pułk rozpoznawczy,
- 10. Pułk Artylerii Lekkiej 10. Brygady Kawalerii Pancernej – pułk artylerii lekkiej,
- 10. szwadron przeciwpancerny 10. Brygady Kawalerii Pancernej – pułk artylerii przeciwpancernej,

- 1. dywizjon artylerii przeciwlotniczej I Korpusu oraz 10. bateria artylerii przeciwlotniczej 10. Brygady Kawalerii Pancерnej - pułk artylerii przeciwlotniczej,
- batalion saperów oraz 10. kompania saperów 10. Brygady Kawalerii Pancерnej - oddziały saperów dywizji,
- 10. szwadron łączności 10. Brygady Kawalerii Pancерnej oraz oddziały łączności - oddziały łączności dywizji,
- służby 10. Brygady Kawalerii Pancерnej i 16. Brygady Czołgów - służby dywizji.

Rozkaz Naczelnego Wodza poprzedziła jego decyzja, podjęta jeszcze w styczniu 1942 r., o wyznaczeniu na stanowisko dowódcy 1. DPanc gen. Stanisława Maczka, dotychczasowego dowódcy 10. Brygady Kawalerii Pancерnej.

Zanim pierwsza w historii oręża polskiego dywizja pancerna zaczęła funkcjonować, trzeba było kilkunastu tygodni pracy o charakterze organizacyjnym. Dopiero 11 marca 1942 r. zostało utworzone dowództwo 1. DPanc, a 2 maja gen. Maczek wydał swoje pierwsze wytyczne wyszkoleniowe. Generala zaprogramował cały proces szkolenia dywizji w systemie kwartalnym, odpowiadającym porom roku. Kolejne kwartały miały odpowiadać okresom szkolenia na poszczególnych szczeblach organizacyjnych: okres letni - załoga, pluton i szwadron (kompania, bateria); jesienny - pułk (batalion); zimowy - brygada, a wiosenny - szczebel dywizji. Dywizja początkowo otrzymała brytyjski sprzęt pancerny, przede wszystkim czołgi pościgowe *Covenanter* i *Crusader*. W latach 1943-1944 została w znacznej mierze przebrojona w sprzęt produkcji amerykańskiej - czołgi średnie *Sherman* i lekkie *Stuart*; jedynie pułk rozpoznawczy przebrojono w brytyjskie czołgi szybkie *Cromwell*. Kierunek szkolenia dywizji wynikał z brytyjskiej doktryny taktycznego użycia wojsk pancernych. Jednostka przeszła dwuletni proces szkolenia, stając się - dzięki upartej i wytrwałej pracy - wartościowym związkiem taktycznym.

Polską innowacją było położenie nacisku na szkolenie dowódców w zakresie organizacji współdziałania między oddziałami poszczególnych rodzajów broni i służb w ramach taktyki broni połączonych, podczas gdy brytyjskie dywizje pancerne nie szkoliły się w taki sposób. Kwestie współdziałania oddziałów pancernych, motorowych, piechoty, artylerii, saperów i łączności były obecne w tematyce szkolenia na każdym jego etapie, w każdym ćwiczeniu taktycznym.

Kolejne lata przygotowań kończyły się kilkutygodniowym szkoleniem poligonowym. Latem 1943 r. odbyło się ono w rejonie Cambridge, Newmarket, Bury St. Edmunds i Thetford. Zwieńczeniem trwającego półtora miesiąca szkolenia poligonowego było, mające charakter międzysojuszniczy, dwustronne ćwiczenie taktyczne z wojskami pod kryptonimem „Snaffle”, przeprowadzone w dniach 8-10 sierpnia 1943 r. Przeciwnikiem polskiej dywizji była kanadyjska 5. DPanc.

W połowie maja 1944 r. polska 1. DPanc została skierowana na poligon Wolds w hrabstwie York w północnej Anglii, gdzie do końca czerwca 1944 r. zrealizowała cykl ćwiczeń dowódczo-sztabowych oraz taktycznych na szczeblu brygady i dywizji. Zwieńczeniem szkolenia poligonowego było ćwiczenie „Kestrel”, przeprowadzone w dniach 21-25 czerwca 1944 r., w czasie którego polska dywizja szkoliła się razem z francuską 2. DPanc gen. Philippe'a Marie Leclerca.

Jak wspominałem, początkowo w składzie 1. DPanc znalazły się dwie brygady pancerne: 16. Brygada Pancerna (1., 2. i 3. Pułk Pancerny, 16. batalion dragonów, a później batalion strzelców podhalańskich) oraz 10. Brygada Kawalerii Pancерnej (14. i 24. Pułk Ułanów, 10. Pułk Strzelców Konnych, 10. batalion dragonów). Jesienią 1943 r. dywizja musiała dostosować swoją strukturę do najnowszej organizacji brytyjskich dywizji pancernych, uwzględniającej doświadczenia wojenne

z Afryki Północnej. Zamiast dwóch brygad pancernych pozostała tylko jedna, a miejsce drugiej zajęła brygada piechoty. Zwiększono ponadto potencjał artylerii polowej. Reorganizacja umożliwiła użycie 1. DPanc w działaniach 21. Grupy Armii. Latem 1944 r. stan etatowy dywizji wynosił 836 oficerów oraz 13 402 podoficerów i szeregowców. W skład jednostki wchodziły:

- Kwatera Główna 1. Dywizji Pancerniej,
- dywizyjny pułk rozpoznawczy - 10. Pułk Strzelców Konnych (czołgi typu *Cromwell*),
- 10. Brygada Kawalerii Pancerniej, złożona z 1. i 2. Pułku Pancernego, 24. Pułku Ułanów (czołgi *Sherman* i *Stuart*) oraz 10. Pułku Dragonów (transportery opancerzone *Half-Track* i *Carrier*),
- brygada piechoty - 3. Brygada Strzelców, złożona z 1. batalionu strzelców podhalańskich, 8. i 9. batalionu strzelców oraz samodzielnego szwadronu ciężkich karabinów maszynowych,
- Artyleria Dywizyjna, złożona z 1. Pułku Artylerii Motorowej (armatohaubice samobieżne), 2. Pułku Artylerii Motorowej (armatohaubice ciągnione), 1. Pułku Artylerii Przeciwpancernej oraz 1. Pułku Artylerii Przeciwlotniczej,
- Oddziały Łączności - szwadron dowodzenia i trzy szwadrony łączności,
- Oddziały Saperów - trzy kompanie saperów i pluton mostowy,
- Oddziały Zaopatrywania - trzy kompanie zaopatrywania,
- Oddziały Techniczne - dwie kompanie warsztatowe,
- Oddziały Sanitarne - dwie kompanie sanitarne i polowa stacja opatrunkowa,
- szwadron regulacji ruchu.

Szlak bojowy

Na przełomie lipca i sierpnia 1944 r. 1. DPanc wylądowała na plażach Arromanches w Normandii, gdzie została przydzielona do 2. Korpusu 1. Armii Kanadyjskiej. Dywizja gen. Maczka była jedyną spośród pięciu dywizji pancernych 21. Grupy Armii, która w kilka dni po przetransportowaniu do Normandii wzięła udział w ciężkich walkach, prowadząc przez dwa tygodnie niemalże nieprzerwanie działania mające na celu zamknięcie drogi odwrotu jednostkom niemieckiej 5. Armii Pancerniej i 7. Armii Polowej. Walki te, w polskiej historiografii określane jako bitwa pod Falaise, dotyczą ostatnich dwóch faz bitwy w Normandii, trwających od 7 do 22 sierpnia 1944 r. Pierwsza faza to operacja „Totalize”, a druga to operacja „Tractable”, która stanowiła chrzest bojowy polskiej dywizji.

Niestety, 1. DPanc została użyta w sposób nieodpowiedni do warunków terenowych i ugrupowania bojowego przeciwnika. Pierwszego dnia walk oddziały pierwszorzutowe - 2. Pułk Pancerny i 24. Pułk Ułanów - poniosły bardzo poważne straty. Przeciwnikiem 1. DPanc była elitarna niemiecka 12. DPanc Waffen-SS „Hitlerjugend” o ponadprzeciętnej wartości bojowej, a teren kluczowy (*key terrain*), w oparciu o który można tworzyć punkty ciężkości działań - naturalne *Schwerpunkte* - znajdował się przez cały czas trwania operacji „Totalize” w rękach niemieckich. Dopiero opanowanie w drugim dniu operacji „Tractable”, 15 sierpnia 1944 r., przez oddziały 1. DPanc przeprawy na rzece Dives w rejonie Jort i Vendeuvre na lewym skrzydle kanadyjskiego 2. Korpusu umożliwiło zdynamizowanie działań dywizji i przejście do bardziej manewrowych form walki. Elastyczny plan działania kanadyjskiego 2. Korpusu i pozostawienie sposobu wykonania zadania bezpośrednim wykonawcom sprzyjały osiągnięciu sukcesu. Oddziały polskiej 1. DPanc 19 sierpnia zamknęły pierścień okrążenia wokół resztek niemieckiej 5. Armii Pancerniej i 7. Armii Polowej, łącząc się w rejonie Chambois z oddziałami amerykańskiej 90. Dywizji Piechoty. Wówczas jednak 1. DPanc została pozbawiona swobody działania. Niemcy przeszli do kontrnatarcia. Przez trzy dni oddziały polskiej dywizji działały w okrążeniu w rejonie Chambois i Mont-Ormel.

► [Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl](http://przystanekhistoria.pl)

**Generał broni
Stanisław Maczek (1892–1994)**

[Piotr Chmielowiec, Krzysztof A. Tochman, *Generał broni Stanisław Maczek \(1892–1994\)*](#)

Sławomir Zajączkowski
Tomasz Bereźnicki

WRZESIEN PUŁKOWNIKA MACZKA

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
Oddział w Rzeszowie

PLYTA
Z PIOSENKA
GRATIS

[Sławomir Zajączkowski, Tomasz Bereźnicki, *Wrzesień pułkownika Maczka*](#)

„BACA” GENERAŁ STANISŁAW MACZEK 1892-1994

1892

Urodził się w Szczercu koło Lwowa.

1914–1918

Jako oficer armii Austro-Węgier walczył w I wojnie światowej – głównie na froncie włoskim.

1918–1920

Uczestniczył w wojnach polsko-ukraińskiej i polsko-bolszewickiej, zyskując rozgłos jako „specjalista od wypadów” i „wybitny partyzant”.

1938

Pułkownik dyplomowany S. Maczek zostaje dowódcą 10 Brygady Kawalerii – pierwszej w Wojsku Polskim wielkiej jednostki zmotoryzowanej.

1946–1971

Decyzją władz PRL utracił obywatelstwo polskie.

1949

Zdemobilizowany generał osiadł w Edynburgu (Szkocja), gdzie – nie otrzymawszy emerytury wojskowej – pracował jako robotnik, sprzedawca, barman i portier.

1994

Zmarł w Szkocji w wieku 102 lat. Został pochowany wśród swoich żołnierzy na Polskim Honorowym Cmentarzu Wojskowym w Bredzie (Holandia).

„Wybitny dowódca pułku, ma naturalny dar dowodzenia i zmysł taktyczny. Świetny typ dowódcy liniowego o dużej przyszłości, równocześnie wzorowy oficer dyplomowany z rozległą wiedzą taktyczną i operacyjną. Zdrowy, silny i niezmiernie wytrwały. Zawsze obojętny. [...] Doskonale wychowawca i wyszkoleniowiec. [...] Cechuje go rozmach i ideaowość oraz kryształowy altruistyczny charakter. Materiał na wyższego dowódcę”.

Z OPINII O PŁK. S. MACZKU, SFORMUŁOWANEJ
W 1931 R. PRZEZ GEN. FRANCISZKA KLEEBERGA

Jako dowódca 10 Brygady Kawalerii uczestniczył w kampanii polskiej, z powodzeniem opóźniając marsz wojsk niemieckich. Niedługo po przekroczeniu granicy polsko-węgierskiej przedostał się na Zachód.

Stał na czele utworzonej we Francji 10 Brygady Kawalerii Pancerniej i w czerwcu brał udział w walkach z Niemcami.

W okresie sierpień 1944 – maj 1945 dowodził sformowaną w Wielkiej Brytanii 1 Dywizją Pancerną w zwycięskich walkach na terenie Francji, Belgii, Holandii i Niemiec. To z tego okresu pochodzi przydomek „Baca”, który generał otrzymał z powodu swojego opiekuńczego (niczym pasterz wobec owiec) stosunku do żołnierzy.

Po zakończeniu działań wojennych został dowódcą I Korpusu Polskich Sił Zbrojnych.

Materiał edukacyjny przygotowany przez Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN we Wrocławiu. Opracowanie merytoryczne: dr Piotr Ruciński / Opracowanie graficzne: Marcin Wierzechowski / Realizacja projektu: Joanna Dardańska

[Generał Stanisław Maczek - infografika](#)
[1 Dywizja Pancerna - infografiki](#)

[Polecamy materiały o generale Maczku na portalu
przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Uroczystości